

INSONIYATGA QARSHI JINOYATLAR

Abduraximova Maftuna Zoxir qizi
Toshkent davlat yuridik universiteti
Biznes va fuqarolik huquqi fakulteti
1-kurs, "A-2" guruh talabasi
Email: maftunazoxirovna@gmail.com
+998943961712

Annotatsiya: Ushbu maqola davomida biz azaliy jinoyatlar va jinoyat tushunchasi bilan tanishamiz, keyin insoniyatga xavf solgan va solayotgan jinoyatlar va ularning turlari, genotsid, irqchilik, genotsid tufayli kelib chiqqan ikkinchi jahon urushi va uning millionlab qurbonlari haqida so'z yuritamiz. So'ng genotsid hozirgi kunda mavjudmi, mavjud bo'lsa qayerda va qanday ko'rinishda ekanigi hamda jahon davlatlari va xalqaro tashkilotlar, xususan Birlashgan Millatlar Tashkiloti olib brogan tashviqot-targ'ibot ishlari va choralarini o'rganib chiqamiz. Xalqaro tajribalararni bilganimizdan keyin o'z yurtimiz O'zbekistondagi ahvol, uning jahondagi ushbu illatlarga qarshi pozitsiyasi va qonunchilik hujjatlari bilan tanishib, keltirilgan ma'lumotlardan xulosa yasaymiz.

Kalit so'zlar: jinoyat, huquqbuzarlik, insoniyatga qarshi jinoyatlar, genotsid, terrorizm, diskriminatsiya, irqchilik, Birlashgan Millatlar Tashkiloti, konvensiya va qonunchilik hujjatlari, jinoyat kodeksi, ikkinchi jahon urushi sababi.

ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Абдурахимова Мафтуна дочь Захира
Ташкентский государственный юридический университет
Факультет предпринимательского и гражданского права
Студент 1 курса группы «А-2»
Электронная почта: maftunazoxrovna@gmail.com
+998943961712

Аннотация: В ходе данной статьи мы познакомимся с древними преступлениями и понятием преступности, затем поговорим о преступлениях, которые угрожали и угрожают человечеству и их видах, геноциде, расизме, Второй мировой войне, вызванной геноцидом. и его миллионы жертв. Затем мы изучим, существует ли сегодня геноцид, где и как он выглядит, а также

агитационные и пропагандистские мероприятия и мероприятия, проводимые странами мира и международными организациями, в частности, Организацией Объединенных Наций. Изучив международный опыт, мы ознакомимся с ситуацией в нашей стране Узбекистане, ее позицией в отношении этих зол в мире, а также с правовыми документами и сделаем выводы из предоставленной информации.

Ключевые слова: преступление, правонарушение, преступления против человечности, геноцид, терроризм, дискриминация, расизм, Организация Объединенных Наций, конвенционно-правовые документы, уголовный кодекс, причина Второй мировой войны.

CRIMES AGAINST HUMANITY

Abdurakhimova Maftuna daughter of Zahir
Tashkent State Law University
Faculty of Business and Civil Law
1st year student of group “A-2”
Email: maftunazoxrovna@gmail.com
+998943961712

Annotation: In the course of this article we will get acquainted with ancient crimes and the concept of crime, then we will talk about crimes that have threatened and threaten humanity and their species, genocide, racism, the Second World War caused by genocide. and his millions of victims. We will then examine whether genocide exists today, where and what it looks like, and the advocacy, advocacy, and events carried out by countries around the world and international organizations, particularly the United Nations. Having studied international experience, we will become familiar with the situation in our country Uzbekistan, its position regarding these evils in the world, as well as legal documents and draw conclusions from the information provided.

Key words: crime, offense, crimes against humanity, genocide, terrorism, discrimination, racism, United Nations, legal conventions, criminal code, cause of the Second World War.

Kirish:

Jinoyat. Insoniyat paydo bo'libdiki, bu razil tushuncha uning orqasidan ergashadi. Ammo shunday jinoyatlar borki ular boshqa jinoyatlardan farqli o'laroq

kechirib bo'lmadir. Ushbu jinoyatlardan biri insoniyatga qarshi jinoyatlardir. Faylasuflardan biri bekorga men hayvonlardan qo'rqmayman, ular hayvon yesa ham o'zining turini yemaydi, men insoniyatdan qo'rqaman, ular ham o'txo'rni, ham go'shtxo'rni va ham o'z turidan bo'lgan insoni ayamaydi degan edi. Aytganimek jinoyatlar juda ko'p, ammo insoniyatga qarshi jinoyatlar dunyoni larzaga keltirgan va haligacha keltirmoqda. Ho'sh insoniyatga qarshi jinoyatlar qaysilar o'zi? O'zbekiston Respublika Jinoyat kodeksining ikkinchi bo'limi "Tinchlik va xavfsizlikka qarshi jinoyatlar" bo'lib, undagi 8-bob "Tinchlik va insoniyat xavfsizligiga qarshi jinoyatlar" deb nomlanadi. Unga ko'ra insoniyatga qarshi jinoyalar turkumiga: urushni targ'ib qilish, agressiya, urushning qonun qoidalarini buzish, genotsid, yollanish(ayg'oqchilik, sotqinlik, josuslik),terrorizm, terrorizmni moliyalashtirish, milliy, irqiy yoki diniy adovat qo'zg'atish kabi jinoyatlar kiradi.¹ Endi Wikipedia web-saytga qaraydigan bo'lsak **Insoniyatga qarshi jinoyatlar** — bu urushgacha yoki urush davrida tinch aholini o'ldirish, ularni yo'q qilish, qul qilish, sotish, surgun qilish va boshqa qat'iy choralarni qo'llash shu bilan birga siyosiy, irqiy, diniy sabablarga ko'ra ularni ta'qib qilish yoki qayerda amalga oshirilganidan yoki ular davlatlarning ichki huquqini buzish yoki buzmasligidan qat'iy nazar, tribunal yurisdiksiyasiga kiradigan jinoyatlarni nazarda tutadi. 1976-yil BMTning xalqaro huquq komissiyasi davlatlarning javobgarligi to'g'risida modda loyihasini ma'qulladi va shunga ko'ra enosit (uy, turar joyini yo'q qilish), qulchilik va kolonial hukumronlik ham insoniyatga qarshi jinoyatlarni ichiga oladi. Shu sababli, huquqning rivojlanishi bilan ko'rib chiqilgan jinoyatlar soni ortib boradi. Bunga 1991-yil xalqaro huquq komissiyasi tomonidan qabul qilingan tinchlik va insoniyat xavfsizligiga qarshi jinoyatlar kodeksi loyihasi misol bo'la oladi, bu kodeks loyihasi jinoyatlar hamda xalqaro harakterdagi jinoyatlarni bir-biridan farqlamaydi. Shuning uchun unda umum e'tirof etilgan qoidalarga asosan xalqaro jinoyatlar deb quyidagilar aytilishi mumkin: agressiya, agressiya tahdidi, boshqa davlatlarning ichki ishlariga aralashish kolonial hukumronlik va chet el hukumronligining boshqa prinsiplari, genotsid, aparteid, inson huquqlarini doimiy va ommaviy ravishda buzish, alohida jiddiy harbiy jinoyatlar shu bilan birga atrof-muhidga qasddan jiddiy zarar yetkazish². Xulosa qiladigan bo'lsak, insoniyatga qarshi jinoyatlar o'z nomi bilan odamlarni o'z maqsadlari yo'lida, mafkura va qarashlar tufayli butunlay, yoki katta jamoa, guruh, davlatning fikrlar to'qnashuvi uchun yosh-u qarini ayamay azoblash, yo'q qilish, o'ldirish, qirib tashlashdir. Unga

¹ <https://lex.uz/acts/-111453> O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi 150-156-moddalar.

² z.wikipedia.org/wiki/Insoniyatga_qarshi_jinoyatlar

esa agressiya, genotsid, bosqinchilik, urush qoidalariga amal qilmay begunoh, qurolsiz aholiga tashlanish kabi jinoyatlar kiradi.

Keling, endi insoniyatga qarshijinoyatlar bilan yanada yaqinroq tanishib chiqamiz:

Genotsid- (grekcha: γένος [genos] — urug‘, qabila va lotincha: *caedo* — o‘ldiraman)³ – xalqaro jinoyatlardan biri bo‘lib, etnik tarkibiga ko‘ra aholi, irq, millatni qisman yoki yoppasiga qirib yuborish.

Genotsid o‘ta xavflidir, barcha tinchliksevar insonlar, siyosatshunoslar tomonidan qoralanadi va ammo hozirgacha u davom etib kelmoqda. Genotsid sodir etilgandan so‘ng uni sodir etgan jinoyatchilar motiv va maqsadi yoki subyektiv tomon inobatga olinmaydi.

Genotsid baxt kushandasi va insoniyatga qarshi jinoyatlarning eng kattasi ham u desak adashmagan bo‘lamiz. BMT Bosh Assambleyasining genotsid jinoyatlarining oldini olish va ularni amalga oshirganligi uchun jazolash to‘g‘risidagi konvensiyasiga (1948) ko‘ra, genotsid qattiq qoralanadi, aybdor shaxslarga nisbatan xalqaro jinoiy javobgarlik belgilanadi. Bunda mazkur shaxslarning ijtimoiy mavqei, genotsid tinchlik yoki urush vaqtida sodir etilganligi hisobga olinmaydi. Konvensiyani imzolagan davlatlar o‘z hududlarida genotsidni amalga oshiruvchi va unga undovchi shaxslarni jazolash bo‘yicha huquqiy me‘yorlarni ishlab chiqish majburiyatini o‘z zimmalariga oladilar. Irqiy kamsitishning barcha shakllarini yo‘q qilish to‘g‘risidagi BMT konvensiyasida (1965) ham genotsid qattiq qoralanadi. Ikkinchi jahon urushi davrida gitlerchilar Germaniyasining yahudiy millatiga mansub aholi (taxminan 12 mln. kishi)ni ommaviy qirg‘in etishi (qarang Fashizm), Pol Pot va Iyeng Sari to‘dasining Kampuchiya xalqiga qarshi vahshiyona jinoyatlari (ular oqibatida 3 mln. kishi yo‘q qilib yuborildi) va hokazolar genotsidning eng ashaddiy ko‘rinishi hisoblanadi.

Aparteid, apartxeyd (afrikaans tilida *apartheid* — „alohida-alohida yashash“) — irqiy kamsitishning eng ashaddiy ko‘rinishi. Muayyan aholi guruhlarining ular irqiy mansubligiga qarab, siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va fuqarolik huquqlaridan mahrum etishni, hududiy jihatdan yakka-latib qo‘yishgacha borishni anglatadi. Aparteidning ayrim choralari genotsid tusini olishi mumkin. Hozirgi xalqaro huquq aparteidni insoniyatga qarshi jinoyat deb hisoblaydi. 1973-

³ O‘zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil

yilda aparteid jinoyatlarining oldini olish va jazolash to'g'risida xalqaro konvensiya qabul qilingan. Yaqingacha aparteid JARda hukmronlik qilib kelgan, asosan oq tanli fuqarolardan iborat Milliy partiyaning siyosati edi. U mamlakat aholisini irqiy alomatlariga qarab, uch qism: 1) oq tanlilar; 2) qora tanlilar, ya'ni tub afrikaliklar; 3) indeyslar va duragaylarga bo'lib boshqarish siyosatini qo'llab keldi. „Irtiy guruhlarni ajratib joylashtirish to'g'risida“gi qonunga muvofiq, aholi 74% ini tashkil etuvchi qora tanlilar uchun soxta „davlatlar“ — bantustanlar tuzildi, afrikaliklarning oq tanlilar yashovchi shaharlarda istiqomat qilishi man etildi, aparteid qoidalarini buzganlarga nisbatan qattiq jazo choralari qo'llanildi. Afrikaliklar, ularga ergashgan indeyslar hamda oq tanlilar bir qismining Afrika milliy kongressi va boshqa vatan-parvarlik tashkil otlari rahbarligida aparteid siyosatiga, irqchilar zulmi va kamsitishlarga qarshi uzoq davom etgan, jahon hamjamiyati tomonidan faol qo'llab-quvvatlangan murossasiz ommaviy chiqishlari, shu jumladan, qurolli kurashi irqchilarni chekinishga majbur etdi. Mamlakat va xalqaro maydonda yakkala-nib qolgan irqchilar siyosiy islohotlar o'tkazishga majbur bo'ldi. Tinch yo'l bilan 1994-yil aprelda o'tkazilgan demokratik saylovlar natijasida hokimiyat mamlakat tub aholisi vakillari qo'liga o'tdi.

Terrorizm (lot. terror — qo'rqinch, dahshat) — siyosiy raqiblarni, muxoliflarni yo'qotish yoki qo'rqitish, aholi o'rtasida vahima va tartibsizliklar keltirib chiqarish maqsadidagi zo'ravonlik harakatlari (ta'qib qilish, buzish, garovga olish, qotillik, portlatish va boshqalar). Terrorizm yakka tartibdagi va guruhli terrorizm (mas., ekstremistik siyosiy to'dalarning harakatlari kabi) toifalarga bo'linadi. Siyosatshunoslikda davlat terrorizmi tushunchasi ham qo'llanadi (diktatorlik va totalitar rejimlarning repressiyalari). Terrorizm o'rta asrlardan boshlab barcha mintqa va mamlakatlarda uchrab turgan. Lekin o'tgan asrning oxirlaridan uning yangi ko'rinishlari vujudga keldi (chet el davlatlari va hukumatlari rahbarlarini, ularning diplomatik vakillarini o'ldirish yoki o'g'irlash, elchixonalar, missiyalar, xalqaro tashkilotlarning binolarini portlatish, aeroportlar va vokzallarda portlashlar sodir etish, havo kemalarini olib qochish, odamlarni garovga olish va h.k.). Xalqaro terrorizm keng tarqalib, terrorizm oshkora siyosiy tus ola boshladi. Terrorchilar ayrim mamlakatlar hukumati va unga yaqin tuzilmalardan madad oladigan hollar yuzaga keldi. Ular tomonidan sodir etilayotgan jinoyatlarning ijtimoiy xavflilik darajasi ortdi. Terrorchilar qo'liga yadroviy, kimyoviy, biologik qurol tushib qolishi xavfi kuchaydi, elektron terrorchilik paydo bo'ldi. Ko'p hollarda terrorizm diniy ekstremizm, narkobiznes, separatizm bilan bog'liqligi, chatishib ketishi kuzatila boshlandi.

О'zbekistonda terrorizmga qarshi kurash

О'zbekiston Respublikasida "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida" maxsus qonun qabul qilindi (2000-yil 15 dekabr). Ushbu qonunda terrorizm — siyosiy, diniy, mafkuraviy va boshqa maqsadlarga erishish uchun shaxsning hayoti, sog'lig'iga xavf tug'diruvchi, mol-mulk va boshqa ob'yektlarning yo'q qilinishi (shikastlantirilishi) xavfini keltirib chiqaruvchi hamda davlatni, xalqaro tashkilotni, jismoniy yoki yuridik shaxsni bironbir harakatlar sodir etishga yoki sodir etishdan tiyilishga majbur qilishga, xalqaro munosabatlarni murakkablashtirishga, davlatning suverenitetini, hududiy yaxlitligini buzishga, xavfsizligiga putur yetkazishga, qurolli mojarolar chiqarishni ko'zlab ig'vogarliklar qilishga, aholini qo'rqitishga, ijtimoiy-siyosiy vaziyatni beqarorlashtirishga qaratilgan, O'zbekiston Respublikasining JKda javobgarlik nazarda tutilgan zo'rlik, zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish yoki boshqa jinoiy qilmishlar deb ta'riflanadi. Qonunda davlat organlarining Terrorizmga qarshi kurash sohasidagi vakolatlari, terrorchilikka qarshi operatsiyaning o'tkazilishi, terrorchilik harakati oqibatida yetkazilgan zararni qoplash va jabrlangan shaxslarning ijtimoiy reabilitatsiyasi kabi masalalar huquqiy asoslab berilgan. O'zbekiston Respublikasining JKga ko'ra, terrorchilik harakatlarini tayyorlash va sodir etish, bunday faoliyatda ishtirok etayotgan shaxslarga bevosita yoki bilvosita har qanday mablag'-vositalar va resurslar berish yoki yig'ishga, boshqa xizmatlar ko'rsatishga qaratilgan harakat 8 yildan 10 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi. Terrorchilik harakati odam o'lishiga, boshqa og'ir oqibatlarining kelib chiqishiga sabab bo'lsa, 15 yildan 20 yilgacha ozodlikdan mahrum etish yoki mamlakatdan chiqarib yuborish jazosi belgilanadi.

Terrorizmni tayyorlashda ishtirok etgan shaxs, agar u hokimiyat organlariga o'z vaqtida xabar berish yoki boshqa usul bilan og'ir oqibatlar yuzaga kelishining hamda terrorchilar maqsadlari amalga oshirilishining oldini olishga faol ko'maklashgan bo'lsa, basharti bu shaxsning xarakterlarida jinoyatning boshqa tarkibi bo'lmasa, jinoiy javobgarlikdan ozod etiladi.⁴

Jahonda terrorizmga qarshi kurash

Erondagi Sistan, Belujiston va G'arbiy Ozarbayjon viloyatlarida uchta terroristik guruh yo'q qilindi va 21-mart kuni Saravondagi terakti sodir etganlar hibsga olindi. Sistan va Belujistondagi guruh a'zolari boshqa mamlakatda harbiy

⁴Karimov I. A., O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari, Terrorizm, 1997;

tayyorgarlikdan o'tgan va guruh rahbarligida jinoyat sodir etgan „Jaysh al-Adl“ terroristik guruhiga aloqador bo'lgan. Guruh yetakchisidan ikkita avtomat, shuningdek, bomba tayyorlash uchun ba'zi qurol va materiallar topilgan. Bayonotda uning avval giyohvand moddalar savdosi va qotillik bilan shug'ullangani keltirilgan. G'arbiy Ozarbayjonni talon-toroj qilish va terroristik harakatlarni amalga oshirish maqsadida bostirib kirgan qurolli guruh ortidan kuzatuv amalga oshirilgan va Urmiya bilan chegaradosh mintaqadagi qurolli to'qnashuvdan so'ng ulardan ikkitasi o'ldirilgan, bittasi esa qochib ketgan.⁵

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, jamiyat gullab-yashnishi uchun biz bu illatlardan forig' bo'lishimiz uchun insonlarga inson sifatida qarashni o'rganishimiz lozim, hatto ba'zan biz ular bilan boshqa dinda, jamoada, millatda, davatda bo'lsakda hali hamon hammamiz yer sayyorasida yashayapmiz va bu yerda kimdir nohaq kimdi haq emas, balki har kim o'z xohishini qila oladi. Axir bizning jamiyatda ko'pchilik fikri demokratik prinsiplarga ko'ra amalga oshadi, ammo ular ozchilikning haq-huqlari toptash yoki g'oyalarni majburlab uqtirishga halqi emasku!

Foydalanilgan adabiyotlar:

<https://lex.uz/acts/-111453> O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi 150-156-moddalar

z.wikipedia.org/wiki/Insoniyatga_qarshi_jinoyatlar

O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil

Karimov I. A., O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari, Terrorizm, 1997;

Karimov I. A., Terrorizm xavfi to'g'risida, Terrorizm, 2001; Karimov I., Vatanimizning tinchligi va xavfsizligi o'z kuch-qudratimizga, xalqimizning hamjihatligi va bukilmaz irodasiga bog'liq. Terrorizm, 2004;

⁵ Karimov I. A., Terrorizm xavfi to'g'risida, Terrorizm, 2001; Karimov I., Vatanimizning tinchligi va xavfsizligi o'z kuch-qudratimizga, xalqimizning hamjihatligi va bukilmaz irodasiga bog'liq. Terrorizm, 2004;